

korte mededelingen

uit andere tijdschriften

onder redactie van
Roel Cosijn

Milieubewakers versus lopers

In verschillende Nederlandse natuurgebieden wordt overwogen trimmers niet langer toe te laten.

Bekend is het voorbeeld van het Noordhollands duingebied dat voor een deel al taboe is. Maar bijvoorbeeld ook in de Amsterdamse Waterleidingduinen (in Vogelenzang) wordt aan maatregelen gedacht. Het zeer vreemde argument is daar echter, dat de talrijke joggers de weinige jagers(!) storen.

Ook in Duitsland wordt de strijd tussen de milieubeschermers en lopers steeds heviger. Vorige week leidde dat in Dortmund zelfs tot een kort geding. De gemeente verbood gedurende een half jaar alle volkslopen in zijn bos en de gezamenlijke lopers liepen naar de rechter. De gemeente had twee argumenten. Op de eerste plaats zouden Reeën, vogels en vooral ook de veel kleinere dieren worden gestoord door het massale lopen en zou de dierenwereld een dergelijke verstoring niet aan-

kunnen. Bovendien werden de wandelaars gedwongen van de paden af te wijken en ook dat zou de natuur schaden.

De vertegenwoordigers van de lopers, de Westfaalse atletiekvoorzitter Zündorf, had echter ook geen slechte argumenten. 'Het gemeentebestuur schrijft voor dat lopen in het bos bevordert moet worden, wij doen dat en wij worden er vervolgens uitgejaagd'. En hardlopers', zo betoogde hij, 'nemen doorgaans geen honden mee, zoals de wandelaars. Juist die honden zijn volgens hem de pest voor het bos'.

Het conflict is nog niet beslecht. Eén van de problemen waar de rechter voor staat, is dat een hardloper zich nogal eenvoudig als een wandelaar kan vermommen.

De Volkskrant, 30 januari 1989.

Gemeentepolitiek en faunabeheer

Nu de landelijke overheid het zo laat afweten wat betreft het beheer van de fauna, bestaat er voor de provinciale en gemeentelijke besturen de moge-

lijkheid in dit gat te springen. Nu is het altijd moeilijk om vanuit een nulpunt te beginnen. In dat geval is het verstandig je te oriënteren op wat elders reeds is geschreven en tot stand gebracht.

Voor gemeenteraadsleden, -ambtenaren en andere beleidsmedewerkers die tot een beter beleid in hun gemeente willen komen wat betreft de wilde fauna, is beschikbaar 'Fauna-beheer, een visie vanuit de gemeentepolitiek', geschreven door mr. A.J. Cnoop Koopmans, gemeenteraadslid te Amsterdam.

Hierin worden enkele uitgangspunten, beleidsvoorstellen en concrete maatregelen voor een beter faunabeheer genoemd.

Ook hebben de gemeenteraadsleden Cnoop Koopmans en Papineau Salm een nota geschreven over 'Faunabeheer en jacht in de gemeente Amsterdam' (nummer 1007; 22 juni 1988).

Beide stukken zijn gratis te bestellen bij: het Stadhuis, kamer 2239, postbus 202, 1000 AE Amsterdam.

Duinen Noordwijk natuurmonument

Watervleermuis (*Myotis daubentonii*) & Grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*)
Minister Braks (Landbouw, Natuurbeheer en Visserij) heeft circa 30 hectare duingebied ten noorden van Noordwijk aangewezen als natuurmonument. Braks wil hiermee het behoud en herstel van de natuurwaarden van het gebied, dat eigendom is van de gemeente Noordwijk bevorderen. Het gebied, dat valt onder de Natuurbeschermingswet, bestaat uit een smalle strook kalkrijke duinen. Buiten ornithologische en botanische waarden, zijn de in de duinen gelegen bunkers belangrijk als winterverblijf en slaapplek voor de Watervleermuis en de Grootoorvleermuis.

Uit: NRC-Handelsblad, 14 december 1989

Dode Bever in de Biesbosch (*Castor fiber*)

Eén van de veertien Bevers die in oktober 1989 uit Oost-Duitsland in de Biesbosch zijn uitgezet, is dood. Het dier, juist het exemplaar dat door prins Bernhard in vrijheid was gesteld, is onlangs dood gevonden. Sektie heeft uitgewezen dat de Bever, een wijfje van vier jaar oud, aan een ontstoken lever is bezweken. Nader onderzoek moet aan het licht brengen hoe het dier deze kwaal heeft opgelopen.

Uit: Hengelo's Dagblad, 15 december 1989

Pleistocene zoogdieren (*Cervus elaphus* & *Rhinocerotidae*)

Cranium, het tijdschrift van de werkgroep Pleistocene Zoogdieren verscheen in 1988 weer met twee interessante num-

mers, waarin veel vele belangwekkende artikelen (58 & 68 bladzijden) het eerste nummer van 1988 is een 'gewoon' nummer, het tweede is een themanummer gewijd aan Neushoorns.

Vermeldenswaard uit het eerste nummer is de beschrijving van de vondst van een vermoedelijk laatglaciaal herteskelet (*Cervus elaphus*) uit de Tjonger Vallei in Zuidoost-Friesland door Sjoerd van der Meulen. Aan de hand van allerlei aanwijzingen wordt de hypothese geuit dat het een mannetje-Edelhert betreft, dat bij de oversteek van de Tjonger Vallei tijdens de najaarsmigratie door bejaging door mensen om het leven is gekomen.

Meulen, S. van der, 1989. In: Een vermoedelijk laatglaciaal herteskelet uit de Tjonger Vallei (zuidoost Friesland). *Cranium* 6 (1) : 45-49.

Het themanummer over de Neushoorns beperkt zich niet tot de pleistocene Neushoorns, maar bespreekt ook nog oudere soorten, evenals de (nog) levende soorten en zelfs een ethnologisch gebruik. In een Franstalig artikel geeft Claude Guérin een overzicht van de uit zo'n veertig genera en elf subfamilies bestaande familie van de *Rhinocerotidae*. J. de Vos bespreekt uitgestorven reuzevormen onder de Neushoorns. Met betrekking tot Nederland en de hedendaagse Neushoorns zijn verscheidene lezenswaardige bijdragen opgenomen.

Thijs van Kolfschoten bespreekt de pleistocene Neushoorns van Nederland, die uit de fossielen goed bekend zijn. Het meeste materiaal behoort tot de Wolharige Neushoorn (*Coelodonta antiquitatis*), maar fossielen van ten minste drie andere soorten zijn gevonden: *Dicerorhinus etruscus*, *D. mercki* & *D. hemitoechus*.

Kees Rookmaker beschrijft de historie van de ontdekking van de nog levenden vijf neushoornsoorten.

Kees de Grijp beschrijft de situatie van de verschillende neushoornsoorten in gevangenschap in dierentuinen, waarbij over de vijf soorten min of meer specifieke bijzonderheden worden aangehaald.

Nieuw wildviaduct

In oktober 1989 heeft de Stichting Natuur en Milieu een studie gepresenteerd waarin gepleit wordt voor een nieuw wildviaduct over de autosnelweg Hoewelaken-Apeldoorn. Deze conclusie sluit aan bij het Natuurbeleidsplan en de Grofwildvisie Veluwe van de regering. Ook daarin wordt geconstateerd dat er behoefte is aan een verbinding voor dieren tussen Noord- en Zuid-Veluwe. De aanleg van een of meer van deze verbindingen is zeer gewenst vanwege de voor West-Europa unieke omvang van het leefgebied dat ontstaat en ook in verband met de aard van de betrokken dierpopulaties (onder andere Edelhert, Wilde Zwijn en Das).

De beste plaats voor een wildviaduct is bij Hoog Buurlo/Alkenschoten. De A1 ligt daar laag, zodat bij de aanleg geen zandlichaam hoeft te worden opgeworpen. Ook zijn de aangrenzende bosgebieden eigendom van de staat. Op termijn verdient een vierde wildviaduct over de spoorlijn Amersfoort-Apeldoorn aanbeveling.

Natuur en Milieu heeft minister Braks verzocht aan de totstandkoming van het wildviaduct mee te werken en te zorgen voor de financiering (8 à 10 miljoen gulden), maar deze post zou niet op het natuurbeschermingsbudget mogen

uit andere tijdschriften

drukken. Bij de financiering moet het principe 'de vervuiler betaalt' (de versnipperaar van natuurgebieden, i.c. de minister van Verkeer) gehanteerd worden. De provincie Gelderland is gevraagd te bekijken of het provinciale Projektbureau Nationaal Landschap de Veluwe de aanleg van het wildviaduct kan coördineren.

Uit: Gelderse Milieukrant.

Nestkastpredatie door Boommarters (*Martes martes*)

S. Verhulst (bladzijde 15-16) merkte bij nestkastonderzoek op het landgoed Warnsborn bij Arnhem in 1987 op dat vele nestkasten voor kleine zangvogels open stonden en/of dat het dakleer was beschadigd. Op de bodem, op de nestkaststrand of op de grond lagen veelal afgebeten mezenpennen. Op grond van duidelijk tandafdrukken in een stuk dakleer werd de onverlaat geïdentificeerd als een Boommarters. Bij iedere wekelijkse controle in het broedseizoen werden wel enkele opengebroken kasten gevonden met daarin een nest en afgebeten pennen. Hoewel de Boommarters ook wel bekend staan als liefhebbers van een eitje, leek in bijna alle gevallen het legsel onaangeroerd. Na een beveiliging op de nestkasten te hebben aangebracht ten behoeve van het nestkastonderzoek was het vrijwel afgelopen met de verstoringen. Op 8 juni 1987 zijn niet ver van de Warnsborn twee dode Boommarters gevonden met ook resten van mezen in de maag. Ook hierna zijn nog nietbeveiligde nestkasten opengebroken.

Nieuwsbrief Sovon Werkgroep nestkastonderzoek, juli 1988, 6 (1)
Het Edelhert, winter 1988, 23 (2) over

grote roofdieren en over Rendieren en Damherten op de Veluwe.

Dr. J.L. van Haaften (bladzijde 7-12) houdt een pleidooi tegen een eventuele (her)introductie van grote roofdieren in Nederland, met name de Oostvaardersplassen en de Veluwe. Voor de inhoud van het artikel verwijzen wij naar het 'Oostvaardersplassennummer van Huid en Haar waarin de heer Van Haaften een artikel van gelijkkluidende strekking heeft geschreven.

E. Pelzers & B.E.J. Litjens (bladzijden 23-24) schreven een kort artikel 'Rendieren in het Deelerwoud'. In de jaren twintig heeft jonkheer Repelaer enkele Rendieren uit Zweden in het Deelerwoud uitgezet die zich ontwikkelden tot een groep van twintig stuks. In 1933 echter is het laatste exemplaar van deze dieren geschooten.

E. Pelzers (bladzijden 29-32) schreef tevens nog een bijdrage over de Damherten in het Elspeeter Bos en de Elspeeter Struiken, waarin een beknopt overzicht wordt gegeven van de ontwikkeling van het afschot over een periode van circa zeventig jaren.

Uit 'Het Edelhert'

1. Relatie tussen Edelhert, Ree, Wilde Zwijn en de vegetatie
Dr. G. Groot Bruinderink (bladzijden 9-14) geeft een beschrijving van de bedoelingen van het nieuwe onderzoek van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer in het Staatsdomein bij Het Loo, waar door de beheerder maatregelen worden genomen die zijn te beschouwen als een inleidend beheer op weg naar een meer natuurlijke situatie. Het vierjarig onderzoek (1987-1991) is gericht op de exploitatie van het gebied door

Edelhert, Wilde Zwijn en Ree, alle zonder bijvoeding. Getracht zal worden een relatie te leggen met de kwaliteit en kwantiteit van het voedselaanbod. Bij het onderzoek worden eveneens effecten van inteelt en van recreatief medegebruik betrokken. Het ligt in de bedoeling daarna voor een tweede vierjarig onderzoek een keuze te maken uit twee opties: ofwel de introductie van een herbivoor met een afwijkende voedselphysiologie en daarmee samenhangend, in voedselkeuze; ofwel het loslaten van de dichtheid van het Edelhert tot een nader vast te stellen grens ten behoeve van populatiedynamisch onderzoek.

2. Dertig jaar roodwildtellingen op de Zuid-Veluwe
B.W.J. Litjens (bladzijden 19-24) geeft een beknopt overzicht van de roodwildtellingen zoals die sinds 1959 op de zuidelijke Veluwe worden uitgevoerd. De tellingen zijn uitgevoerd ten behoeve van de bewaking van de populatie-omvang en ten behoeve van het populatiebeheer. Aanpassing in de huidige vorm van bestandsinventarisatie is vereist ten behoeve van nieuwe ontwikkelingen, waarbij wordt gestreefd naar: een betere spreiding en exploitatie van het leefgebied door het roodwild, en het bevorderen van een natuurlijke bossuccesie.

De Beemdsplitsmuis (*Sorex coronatus*) in oostelijk

Zeeuwsch-Vlaanderen

Sinds enkele jaren wordt op grond van onderzoek in Zwitserland en Frankrijk naast de Bosspitsmuis de sterk daar op gelijkende Beemdsplitsmuis onderscheiden. In België is de Beemdsplitsmuis de meest alge-

mene van de twee soorten, in Nederland lijkt de Bosspitsmuis talrijker. Vooralsnog wordt wel aangenomen dat de Beemdspitsmuis in Nederland de noordgrens van zijn areaal bereikt. Op grond van onderzoek aan braakballen uit oostelijk Zeeuwsch-Vlaanderen lijkt de Beemdspitsmuis beter vertegenwoordigd dan de Bosspitsmuis.

Buise, M.A., 1988. In: De Beemdspitsmuis *Sorex coronatus*. De Steltkluit 18 (4) : 127-128.

Zoogdieren in Limburg voor 1850

De verspreiding van enkele zoogdieren in delen van Limburg voor 1850 wordt beschreven. Haas en Konijn waren algemeen aanwezig. Edelhert, Ree en Wilde Zwijn waren in de eerste helft van de negentiende eeuw in Limburg zeldzaam. Wolf, Vos, Bunzing en Wezel kwamen algemeen voor; de Wolf werd na het begin van de negentiende eeuw zeldzaam en raakte halverwege de vorige eeuw uitgeroeid.

Uit: Pelzers, E., J.H. de Rijk & J.B.M. Thissen, 1988. Zoogdieren in Limburg vóór 1850. Natuurhistorisch Maandblad 77 (10): 166-172.

Het Wilde Zwijn (*Sus scrofa*) in Zuid-Limburg

Kort na de Tweede Wereldoorlog in 1946 en 1947 zijn verschillende Zuidlimburgse gemeenten verrast met bezoeken door Wilde Zwijnen. In 1947 kwam een groepje Wilde Zwijnen zelfs tot in de stad Maas-tricht tot zij bij een drijfjacht voor de stadswallen werden beschoten. De dieren zouden afkomstig zijn geweest uit de Belgische Ardennen van waaruit ze door het geweld van het

'Ardennen-offensief' waren verdreven.

De aanwezigheid van de zwijnen was slechts van korte duur en slechts in de uitgestrekte Vijlener Bossen tussen Vaals en Epen heeft de soort zich tot 1970 weten te handhaven.

Uit: Graatsma, B.G., 1988. Een vergeten zwijnenjacht. Natuurhistorisch Maandblad 77 (9) : 145.

Het Wilde Zwijn (*Sus scrofa*) in Italië

De auteurs hebben craniometrische en elektroforetische gegevens verzameld van Wilde Zwijnen van drie Italiaanse populaties, waarvan één op Sardinië. De gegevens worden vergeleken met het tamme varken. De gevonden verschillen in genetische patronen leiden bij de auteurs tot de volgende, elkaar niet noodzakelijk uitsluitende hypothesen:

1. Het Sardijnse Wilde Varken stamt af van verwilderde varkens.
2. Er vindt permanente hybridisatie plaats op Sardinië tussen tamme en Wilde Varkens.

Apollonio, M., E. Randi & S. Toso, 1985. Morfological and biochemical analysis of some italian populations of wild boar. Istituto Nazionale di Biologia della Selvaggina, 4 bladzijden.

Nestkasten voor kleine marterachtigen

In 1986 legde de Nationale Campagen Bescherming Roofdieren in de Schelde vallei tussen Zwijnaarde en Eke, de Bourgoyen-Ossemeersen te Gendt, de Leiemeersen te St. Martens-Latem en rond Nazareth verscheidenen kunstbouwen of nestkasten aan. De bedoeling was om na te gaan in hoeverre kleine marterachtigen: Wezel, Hermelijn en Bunzing, hiervan gebruik zouden

maken. De 68 nestkasten zijn gecontroleerd in 1987 en 1988. Indien de verdwenen en vernielde nestkasten niet worden meegerekend, dan was in 1987 ruim 10% van de nestkasten bewoond (5 x Hermelijn, 1 x Wezel) en in 1988 zelfs 20% (2 x Hermelijn, 4 x Wezel). In vijf gevallen was er een nest aangelegd. Andere in de kasten aangetroffen diersoorten waren: Dwergmuis en zonder specifieke soort aanduiding: een 'woelmuis', twee 'ratten' en vier 'watersalamanders'. Konijnen bleken een probleem: hun voorkeur om onder de nestkasten/kunstbouwen holen uit te graven zorgde voor verzakkingen. Verhuizen bleek zinloos, de Konijnen verhuisden gewoon mee. De Bunzing werd niet aangetroffen in de nestkasten, waarschijnlijk is de uitvoering van de nestkasten voor deze marterachtige te klein geweest. Al met al lijkt hier toch sprake te zijn van een geslaagde proef.

Carnivora. - 1988, 6 (3) : 2-14.

Toekomst van de Steenbok (*Capra hircus*)

Twee re-introductieprogramma's worden dit jaar gelijktijdig uitgevoerd in twee natuurgebieden, het nationaal park van de Ecrins en het regionale natuurpark van de Vercors, waarbij de Steenbokken worden geleverd door het nationaal park van de Vanoise. Alle pogingen deze dieren opnieuw uit te zetten waren tot nog toe min of meer spontaan ondernomen; het huidige project berust echter op een diepgaande evolutie van de mogelijkheden van opvang in de gebieden waar de dieren zullen worden uitgezet, waarbij eveneens rekening wordt gehouden

uit andere tijdschriften

met de natuurlijke leeftijds-
pyramide en de geslachtsverhou-
ding in de populatie.

Nieuwsbrief Naturopa 89 (7/8) : 2.

De Wolf in Europa (*Canis lupus*)

De groep deskundigen die onder voorzitterschap van dr. L. Boitani een onderzoek instelt naar de toestand van de Wolven is op 21-22 juni 1988 in het kader van het verdrag van Bern in Straatsburg bijeengekomen. Men heeft de status van de Wolf bestudeerd in de lidstaten van de Raad van Europa en een aantal aanbevelingen gedaan voor het behoud van deze soort. Wolven komen nog voor in Zweden en Noorwegen, echter in kleine aantallen (ongeveer tien) in Italië (200 à 300) en in relatief grote aantallen (1500-2000) in Spanje en Portugal. Voor Griekenland en Turkije zijn de juiste cijfers niet bekend. De deskundigen hebben de prioriteiten vastgesteld voor researchwerkzaamheden en hebben beheersplannen voorgesteld om de invloed van de Wolf op de landbouw en veeteelt te beperken. Ook is voorgesteld dat de deskundigen zich regelmatig treffen op een Europees niveau om een efficiënte beschermingsstrategie te ontwikkelen waarvoor een gemeenschappelijke aanpak van de problemen in alle Europese landen onontbeerlijk is.

Nieuwsbrief Naturopa 89 (7/8) : 2.

Werkgroep Otters Friesland (*Lutra lutra*)

De Werkgroep Otters Friesland is algemeen hoofdwinnaar geworden van de Conservation Award 1988. De prijs - f 21.000. - plus en trofee - is toegekend door de Nederland-

se afdeling van de Conservation Foundation, welke haar oorsprong in Engeland vindt. De Foundation wordt gesponsord door Ford Nederland bv. 'De activiteiten van de werkgroep vormen internationaal een uitstekend voorbeeld door de nieuwe benadering, namelijk het structureel steunen van de Otter en niet uitsluitend bijvoeren en helpen jongen met de melkfles groot te brengen. Met deze aanpak wordt niet alleen aan de Otter maar ook aan het milieu grote aandacht geschonken', aldus de jury.

It Fryske Gea, Nieuwsbrief nummer 54, december 1988.

De Otter (*Lutra lutra*) in Zeeuwsch-Vlaanderen

De positie van Zeeuwsch-Vlaanderen voor de Otter wordt besproken, zoals die naar voren komt in het rapport 'Het Otterhabitat in Nederland' door drs. J. Veen, dat is geschreven in opdracht van het ministerie van Landbouw. Zeeuwsch-Vlaanderen heeft altijd bekend gestaan als een goed gebied voor de Otter en de laatste melding stamt uit 1984. De toekomst van de Otter in Zeeuwsch-Vlaanderen ziet men echter somber in.

't Duimpje - zomer/herfst 1988, 14 (2/3) : 12 - 14.

Aflatoxinevergiftiging in de Europese Haas (*Lepus europeus*)

Aan Hazen zijn in een proef zestig dagen lang voedsel met aflatoxinen toegevoegd in twee verschillende concentraties. Hazen bleken hierbij beter resistent te zijn tegen aflatoxinevergiftiging dan Konijnen.

Stracciari, G.L., Rosmini, R., Malvisi Stracciari, J., Spagnesi, M., Zaghini, A., Trocchi, V. & Marocchio, L. 1988. Aflatossico-

si sperimentale nella Lepre (*Lepus europeus* Pallas, 1778). *Recherche di Biologia della Selvaggina* 80 : 1 - 28 (Franse, Engelse en Duitse samenvattingen).

Vleermuizen (*Chiroptera*) in het Gooi

De auteur biedt een algemeen voorlichtend verhaal over de vleermuizen in het Gooi. Hij behandelt daarbij de Baardvleermuis (*Myotis mystacinus*), de Watervleermuis (*M. daubentonii*), de Vale Vleermuis (*M. myotis*), de Franjestaart (*M. nattereri*), de Dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), Nathusius' Dwergvleermuis (*P. nathusii*), de Rosse Vleermuis (*Nyctalus noctula*), de Laatvlieger (*Eptesicus serotinus*) en de Grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*). De afgelopen jaren zijn er succesvol activiteiten in het Gooi ontplooid om het gebrek aan winterverblijven voor de vleermuizen te vergroten door het juiste herstel van een aantal kelders en bunkers.

A.M. Voûte in: Tussen Vecht en Eem. - december 1988, 6 (4) : 229 - 237.

Zoogdieren en vogels in de provincie Utrecht (19de eeuw)

In verslagen van Gedeputeerde Staten van Utrecht betreffende verstrekte premies over afschot over de jaren 1850-1860 worden de volgende zoogdiersoorten genoemd: Vos, Wezel, Bunzing, Hermelijn, Marter, Otter en Wilde Zwijn. Een overzicht van geschoten aantallen dieren en uitgekeerde premies wordt gegeven en de auteur geeft kort aan wat de betekenis van die cijfers is.

P. Veen in 'de Kruisbek' - september/oktober 1988, 31 (5) : 172-173.